

PLESNE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU

Jonjić, Toni

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:699957>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

**TONI JONJIĆ
PLESNE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU
Diplomski rad**

Split, 2023.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Diplomski rad
PLESNE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU

Mentorica: v. pred. dr. sc. Dodi Malada

Student: Toni Jonjić

Split, lipanj 2023.

Sadržaj

Sažetak	1
Summary	2
1. Uvod	3
2. Utjecaj plesa na cjelovit razvoj djece rane i predškolske dobi	5
2.1. Utjecaj na razvoj motorike	6
2.1.1. Podjela bazičnih motoričkih sposobnosti	8
3. Različiti pristupi u korištenju plesa u radu s djecom ranog i predškolskog odgoja	11
3.1. Pristup plesu metodikom sportskog sata u vrtiću	11
3.1.1. Primjer metodike plesa u predškolskoj dobi	12
3.2. Ples kroz koreografirane pokrete	14
3.2.1. Primjer integriranja plesa koreografijom za uskršnju svečanost u dječjem vrtiću Rašeljka (Grigor Vitez-Split)	14
3.3. Realizacija plesa folklornim igrama	15
3.3.1. Primjer folklorne igre	15
3.4. Pokretne igre kao način ostvarivanja plesa u dječjem vrtiću	16
3.4.1. Prikaz aktivnosti pokretne igre za ostvarivanje plesa	17
4. Ples u vrtiću u slobodnim oblicima	18
4.1. Kreativni ples	18
4.1.1. Uloga odgojitelja u poticanju ekspresivnosti	20
4.2. Ples pisanja – metoda integriranja plesa u aktivnostima grafomotorike	21
4.3. <i>Midway</i> model	23
5. Rad na projektu kao mogućnost integriranja plesa u dječjem vrtiću	25
5.1. Prikaz projekta	26
6. Zaključak	39
7. LITERATURA	40
8. Slike	43

Sažetak

Polazeći od pretpostavke da ples ima važnu ulogu u razvoju djeteta jer je njime moguće utjecati na nekoliko razvojnih područja istovremeno, cilj je ovoga rada, na temelju relevantne literature, ukazati na važnost primjene plesa u dječjem vrtiću.

S obzirom na to da je priroda učenja djeteta rane i predškolske dobi integrirana, upravo u tom kontekstu ples može postati poticaj drugim različitim umjetničkim i kineziološkim aktivnostima.

Rad donosi prikaz primjena plesa u radu s djecom rane i predškolske dobi, primjerice, prikazuje se ples kao sredstvo za izražavanje (emocija i doživljaja), istraživanje, učenje, motoričko koordiniranje, čak i za usvajanje grafomotorike i početnog pisanja.

Ključne riječi: ples, plesne aktivnosti, integrirani pristup učenju, rana i predškolska dob.

Summary

Based on the assumption that dance plays an important role in a child's development because it can influence several developmental areas at the same time, the aim of this paper, based on the relevant literature, is to point out the importance of using dance in kindergarten.

Given the fact that children's learning in early childhood and preschool is holistic, dance in this context can become a stimulus for other different artistic and kinesiological activities.

The paper presents the application of dance in working with children of early and preschool age, for example, dance is shown as a means of expression (of emotions and experiences), exploration, learning, motor coordination and even the acquisition of graphomotor skills and initial writing.

Keywords: dance, dance activities, integrated learning approach, early and preschool age.

1. Uvod

Ples je slobodan izraz pokreta često praćen ili potaknut glazbenim ritmom i notama. Čovjeku je ples urođen, omogućuje mu opuštanje i rješavanje kočnica u komunikaciji. Ples je govor tijela, umjetnost u kojoj je čovjek ne samo autor i sredstvo već i samo umjetničko djelo (Šumanović i sur. 2005). U ranom i predškolskom odgoju ples se može koristiti kao pedagoško sredstvo koje kod djeteta razvija osjećaj za: estetiku, ritmičnost, harmoničnost pokreta, koncentraciju i pamćenje, razvija usredotočenost, motoriku, socijalne vještine, ali i pozitivno utječe na emocionalni razvoj. Radom se otvara pitanje što je ples u kontekstu razvoja djeteta rane predškolske dobi, odnosno, koji svi elemente pokreta mogu biti okarakterizirani kao ples i koje su mogućnosti plesa u odgojno-obrazovnom djelovanju.

U ovom radu suprotstavljena su dva različita načina implementiranja plesa i plesnih struktura u radu s djecom rane i predškolske dobi. Prikazane su metodike koje koriste strukturiran način rada plesom, dok je s druge strane suprotstavljen novi pogled na ples, otvoren i slobodan pristup, a isti proširuje mogućnosti primjene plesa u odgojno-obrazovnom procesu.

Nakon uvodnoga, u drugom poglavlju prikazana je poveznica plesa i razvoja motorike. Smatra se da se razvojem motorike utječe i na cjelovit razvoj djeteta. U trećem je poglavlju prikazano nekoliko metodičkih pristupa ostvarivanja plesa koji su ograničeni strukturom. Oni se redovito koriste u odgojno-obrazovnom radu, a za cilj većinom imaju usvajanje plesnih elemenata, koreografija, tradicijskih pjesama i kola ili pokretnu igru.

Nasuprot vezanom i strukturiranom obliku provođenja plesnih aktivnosti, u četvrtom je poglavlju prikazan način ostvarivanja plesa slobodnim oblicima rada: kreativnim plesom, plesom pisanja te *Midway* modelom. U petom poglavlju izdvojen je poseban oblik rada u odgojno-obrazovnom procesu: rad na projektu. U njemu djeca istražuju, izražavaju se na razne načine i raznim medijima te uče i surađuju sa svojim vršnjacima odgojiteljima, roditeljima i širom zajednicom. Kao primjer projekta, prikazan je projekt iz dječjega vrtića Dobri. Projektom se istražuje ples i primjenjuje se za razvoj više razvojnih područja djeteta u odgojno-obrazovnom procesu.

Cilj je rada prikazati metodike i aktivnosti plesa koje odgovaraju integriranoj prirodi učenja djeteta rane i predškolske dobi, pomoći odgojiteljima da na kreativan način koriste elemente plesa te da mu pristupaju otvoreno, istražujući mogućnosti pokreta koji je djeci prirodan. Takav pristup plesu proizlazi iz suvremenoga shvaćanja djeteta kao cjelovitog bića i razumijevanja njegova razvoja te slijedi značajke Nacionalnog kurikulumu za odgoj i obrazovanje (2014); radi se o integriranom, razvojnom, humanističkom, konstruktivističkom i sukonstruktivističkom kurikulumu.

2. Utjecaj plesa na cjelovit razvoj djece rane i predškolske dobi

Mnogobrojni autori opisuju utjecaj na motorički razvoj djeteta rane i predškolske dobi te kako se spomenutim djelovanjem utječe na cjelokupni razvoj djeteta. Srhoj i Miletić (2000) ističu da ples, kao način izražavanja i kao umjetnost pokreta, djeluje na nekoliko odgojnih pravaca. Djelovanje plesa očituje se u odgoju identiteta djeteta, socijalnom odgoju, u razvijanju estetskih vrijednosti te unapređenju zdravog tijela. Kosinac (1999) ukazuje kako primjena plesa utječe na uspravan stav i pravilno držanje tijela te razvija ostale psihomotoričke sposobnosti kao što su: koordinacija, brzina, frekvencija pokreta, izdržljivost, eksplozivna snaga i fleksibilnost. Šumanović i sur. (2005) objašnjavaju da se organiziranjem aktivnosti, koje integriraju glazbu i plesne strukture, postiže da prirodni pokreti poprimaju estetsku dimenziju i postaju sadržaj plesnoga izražavanja djece i mladih u kojima oni na kreativan i originalan način iskazuju svoju osobnost. Trajkovski i sur. (2015) ples vide kao aktivnost koja se može uključiti u sve tjelesne aktivnosti djece u svrhu razvijanja cjelokupne motorike i koordinacije pokreta, razvoja ritma, osjećaja za glazbu i plesnog stvaralaštva.

Pokretom i pokretnim igrama moguć je utjecaj na djetetov motorički razvoj (prirodnim oblicima kretanja u igri kao što su trčanje, hodanje i poskakivanje razvijaju se kretanje djeteta), spoznajni razvoj (angažiraju se spoznajne funkcije, točnije, pozornost, pamćenje i mišljenje te jezično-komunikacijski izraz djeteta) te socio-emocionalni razvoj (u pokretnoj igri dijete je upućeno na socijalne interakcije s drugom djecom) (Mendeš i sur., 2020). Da bi shvatili zašto je primjena pokreta, odnosno plesa, značajna u odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi, važno je upoznati se s razvojnim karakteristikama spomenute djece. Naime, djeca u ranoj i predškolskoj dobi vrlo brzo uče nova motorička gibanja, imaju dobru relativnu snagu, gipkost, hrabri su i odvažni, te imaju spontanu potrebu plesnog izražavanja i spremni su za nove motoričke izazove, a vole i igru i nadmetanje (Janković 2016 prema Vidović Schreiber i Malada, 2021).

2.1. Utjecaj na razvoj motorike

Starc i sur. (2004: 15) razvoj motorike opisuju kao djetetovu *sve veću sposobnost svrhovitog i skladnog korištenja vlastitog tijela za kretanje i baratanje predmetima*. Motorički razvoj djeteta ne možemo gledati izolirano već razvoj djeteta moramo gledati kroz skladan fizički, motorički, emocionalni i kognitivni razvoj (Starc i sur., 2004). Integrirani pristup odgoju i obrazovanju podržava ples kao sredstvo utjecaja na motorički razvoj ima široku primjenu.

Motorika i njezin razvoj imaju važnu zadaću u pokretanju pojedinih organa, ali i cijeloga tijela. Važno je da se motorički razvoj djeteta odvija određenim slijedom, tj. od osnovnih gibanja i pokreta ka kompleksnijim strukturama pokreta i kretanja.

Upravljanje voljnim pokretima djetete započinje kontrolom pokreta glave i vrata te postupno napreduje do voljnih pokreta rukama i nogama što Starc i sur. (2004) nazivaju *cefalokaudalno načelo razvoja motorike*. Drugi smjer razvoja kontrole voljnih pokreta djetete kontrolira i upravlja od trupa prema ekstremitetima, odnosno pokretima ruku najprije upravlja iz ramena, kasnije iz lakta i konačno pokreće šake i prste. To načelo naziva se *proksimodistalno načelo*.

Starc i sur. (2004), prema Vasta i sur. (1998), navode kako postoje tri temeljne skupine pokreta u dobi između dvije i sedam godina, a to su:

- pokreti kretanja (hodanje, trčanje, skakanje, penjanje, poskakivanje preskakanje);
- održavanje ravnoteže (držanje glave, istezanje, savijanje, okretanje, kotrljanje, njihanje, izmicanje i hodanje po gredi);
- baratanje predmetima (bacanje, hvatanje, šutiranje i udaranje).

Postoje određene prekretnice u razvoju motoričkih sposobnosti, a iste ovise o dobi djeteta. Važno je odabrati primjerene vrste pokreta i težinu aktivnosti s obzirom na djetetovu kronološku dob. Razvoj tih sposobnosti nije strogo određen i događa se individualno, no ipak postoji kronološki okvir u kojem se događaju određene prekretnice u razvoju motorike kako su to prikazali Starc i sur. (slika 1, 2004).

2 – 3 godine	postignuća: održava ravnotežu, naizmjenični pokreti ruku i nogu pri hodanju, hoda stubama istom nogom naprijed, trči uz teškoće zaustavljanja, poskakuje, penje se	postignuća: baca i hvata loptu, gradi toranj (6-7 kocaka s 30 mj., 8 kocaka s 3 godine); jednostavno samostalno oblačenje i obuvanje (30 mj.), uporaba malih škara (30 mj.); s 3 god. crta <i>krug</i>	ovisno o prilikama za vježbanje aktivnosti
3 – 4 godine	postignuća: usavršavanje ravnoteže (stoj na jednoj nozi), izmjenično penjanje stubama, usavršavanje trčanja, skakanja, skok u dalj (25 cm), samostalno penjanje na tobogan i penjalicu	usavršavanje bacanja i hvatanja; gradi toranj od 8-10 kocaka; usavršavanje hvatanja prstima (umetanje u rupice, nizanje), zakapčanje puceta, nalijevanje s obje ruke; s 4 god. crta <i>kvadrat</i>	ovisno o prilikama za vježbanje aktivnosti
4 – 5 godina	usavršavanje ravnoteže, hodanje u svim smjerovima, usavršavanje trčanja, skok u vis, u dalj, u dubinu; teškoće s preskakivanjem prepreka; usavršeno penjanje, silaženje i provlačenje.	usavršavanje bacanja (jednoručno); toranj od 10 kocaka, jednoručno nalijevanje, zakapčanje i otkapčanje; s 5 god. crta <i>trokut</i> ; složenije vještine (tricikl, igre loptom); uspostavlja se desnorukost ili ljevorukost (do 5 godina)	ovisno o prilikama za vježbanje aktivnosti
5 – 6 godina	uspostavljena ravnoteža; hodanje poput odraslih; usavršavanje skakanja (preko užeta, školica); penjanje poput odraslog	usavršeno bacanje i hvatanje (bacanje u cilj); reže, lijepi, modelira; sa 6 god. crta <i>romb</i>	ovisno o prilikama za vježbanje aktivnosti
6 – 7 godina	usavršavanje ravnoteže – povezivanje hodanja, trčanja i bacanja; brzo trčanje 40 metara; usavršavanje skakanja i penjanja	usavršavanje bacanja i hvatanja: jednom rukom, uz koordinaciju cijelog tijela; usavršavanje baratanja priborom za jelo (vilica i nož); vezivanje vezice; modeliranje, rezanje	ovisno o prilikama za vježbanje aktivnosti

Slika broj 1. Prikaz tablice motoričkih vještina u rasponu dobi u kojem većina djece postiže vještinu (Starc i sur., 2004)

2.1.1. Podjela bazičnih motoričkih sposobnosti

U nastavku su prikazane bazične motoričke sposobnosti koje je moguće podijeliti na: snagu, izdržljivost, gipkost, koordinaciju, ravnotežu, brzinu i preciznost.

2.1.1.1. Brzina

Brzina je definirana kao sposobnost brzog reagiranja i izvođenja jednog ili više pokreta te kretanje tijela u prostoru (Pejčić, 2005). Ogleda se u svladavanju što dužeg puta u što kraćem vremenu, odnosno za najkraće vrijeme u danim uvjetima. Brzina ima relativno visok stupanj urođenosti i na nju se može djelovati samo u određenoj razvojnoj dobi.

2.1.1.2. Snaga

Snaga predstavlja motoričku sposobnost izvršenja rada ili svladavanje određenoga otpora, a odnosi se na mišićne sile koje pokreću tijelo. Sila je temeljni učinak mišićne kontrakcije stoga je jedan od osnovnih parametara funkcije lokomotornog sustava (Kosinac, 2011). Snagu se dijeli na: *eksplozivnu*, *repetitivnu* i *statičku*, pri čemu je eksplozivna snaga definirana kao: sposobnost aktiviranja maksimalnoga broja motoričkih jedinica u jedinici vremena pri ostvarenju jednostavnih motoričkih zadataka s konstantnim otporom ili pak otporom proporcionalnim masi tijela (Pejčić, 2005). Repetitivna snaga je sposobnost dugotrajnog ponavljanja određenoga pokreta u režimu naprezanja. Statička snaga definirana je kao snaga koju jedan mišić ili skupina mišića ostvari u odnosu na određeni otpor koji je konstantan, odnosno fiksiran (Kosinac, 2011).

2.1.1.3. Izdržljivost

Izdržljivost je sposobnost obavljanja aktivnosti duže vrijeme bez sniženja razine efikasnosti te aktivnosti. Izdržljivost ovisi o više faktora, a to su stanje krvožilnog i respiratornog sustava te motivacija pojedinca, a tjelesnim vježbanjem može se i unaprijediti (Starč i sur., 2004). Vježbama izdržljivosti razvija se stalna snaga koja je povoljna za dugotrajne aktivnosti.

2.1.1.4. Gipkost

Fleksibilnost ili gipkost je sposobnost izvođenja pokreta što veće amplitude. Mjerilo gibljivosti je maksimalna amplituda pokreta u pojedinom zglobnom sustavu. U osnovi ove osobine su elastičnost mišića i ligamenata te struktura i oblik zglobnih tijela. Dostizanje maksimalne amplitude pokreta djelovanjem vlastite mišićne sile naziva se aktivna gibljivost, a uz pomoć neke vanjske sile naziva se pasivna gibljivost. Pretjeranim vježbanjem fleksibilnosti može doći do ortopedskih problema u dječjem, odnosno mlađem uzrastu i zbog toga je potrebno provoditi vježbe u skladu sa zakonitostima dječjeg razvoja (Kosinac, 2011).

2.1.1.5. Koordinacija

Koordinacija ili motorička inteligencija je sposobnost upravljanja pokretima tijela, a očituje se brзом i preciznom izvedbom složenih motoričkih zadataka, odnosno u brзом rješavanju motoričkih problema. Osnovne karakteristike koordiniranoga pokreta su: pravilnost, pravovremenost, racionalnost i stabilnost (Breslauer i sur., 2014). Za rješavanje zadataka u kojima se manifestira ta sposobnost bitna je sinkronizacija viših regulacijskih centara živčanoga sustava s perifernim dijelovima sustava za kretanje, odnosno zajedničko djelovanje živčanoga sustava i skeletnih mišića tijekom procesa kretanja (Kosinac, 2011).

2.1.1.6. Ravnoteža

Ravnoteža je motorička sposobnost usklađenoga djelovanja motoričkih akcija zbog održavanja tijela u ravnotežnom položaju. Drugim riječima to je sposobnost održavanja željenoga stava (položaja tijela) pod utjecajem gravitacije. Autori Breslauer i sur. (2014) navode kako za percipiranje vlastitoga položaja u prostoru kao receptor služi vestibularni aparat, koji se nalazi u labirintu unutrašnjega uha, a odgovoran je za smjer djelovanja sile teže, ubrzanje, usporenje i rotaciju tijela.

Autor Kosinac (2011) govori o tri sustava koji su odgovorni za održavanje ravnoteže, a to su: vestibularni sustav (aparat unutarnjeg uha), vid te duboki senzibilitet. Ova sposobnost uvjetovana je genetskim nasljeđem, razvijenosti neuroloških struktura, stoga se vježbanjem na nju može utjecati samo djelomično (Starč i sur., 2004).

2.1.1.7. Preciznost

Preciznost je sposobnost u aktivnosti gađanja i ciljanja, koja omogućava gađanje nekim predmetom ili usmjeravanje dijela tijela ka statičnom ili pokretnom cilju, a isti je na određenoj udaljenosti. Kod gađanja se daje impuls predmetu te nakon toga nema utjecaja na taj predmet. To je osjetljiva sposobnost koja ovisi o perceptivnoj kontroli mišićne aktivnosti, procjeni vremena i udaljenosti (Starč i sur., 2004). Preciznost se kod djece može razvijati igrom koja zahtjeva slaganje, premještanje te bacanje raznih predmeta u velike fiksne mete (Kosinac, 2011).

3. Različiti pristupi u korištenju plesa u radu s djecom ranog i predškolskog odgoja

Ples se može ostvariti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju na nekoliko načina, a to uvelike ovisi i o implicitnoj pedagogiji odgojitelja. U sljedećim ulomcima suprotstavljena su dva načina korištenja plesa u dječjem vrtiću.

Jedan pristup slijedi metodičke zadanosti korištenja plesnih struktura. Ples se u dječjem vrtiću vrlo lako ostvaruje metodikom tjelesnoga vježbanja i postavljanjem koreografija, npr. na satu sporta u okviru sportskoga programa vrtića, igrama u obliku folkloru i kola s pjevanjem ili aktivnosti učenja koreografija i pjesmica vezanih za određenu svečanost ili godišnje doba, ali i raznim pokretnim igrama. Takav oblik ostvarivanja plesa u odgojno-obrazovnom procesu je čest budući da uz jasnu strukturu ima gotovo didaktički oblik. Drugi pristup, pak, slijedi otvorenost prema plesu i ples promatra kao slobodno sredstvo izražavanja koje se kreativno može koristiti na različite načine. Prikazan je nov, otvoren pristup i postavljene su ideje što potiču na promišljanje o tome koje su sve mogućnosti implementiranja plesa u dječjem vrtiću.

3.1. Pristup plesu metodikom sportskog sata u vrtiću

Autori i praktičari se temom plesa u dječjem vrtiću bave kroz koreografirane i vezane oblike kretanja. Plesni elementi mogu se koristiti kao dio sportskoga sata u vrtiću. Koji elementi će se primijeniti i u kojem dijelu sata, ovisi o zadanom cilju i zadaćama koje želimo postići. Pripremu sportskoga sata provodi odgojitelj s kineziologom u vrtićima sa sportskim programom. U uvodnom i uvodno-pripremnom dijelu sata, kojima je cilj dobro zagrijati tijelo te pripremiti organizam i sve njegove funkcije za daljnju aktivnost, koriste se elementi poput brzog hodanja, trčanja, poskoka i dr. (Petešić, 2017).

U pripremnom dijelu sata koriste se vježbe: ruku, nogu i trupa, s funkcijom oblikovanja tijela i pokreta te koordinacijskom pripremom. U glavnom dijelu sata koriste se kretnje većega intenziteta, a to mogu biti: razni poskoci, skokovi, okreti, kretanja povezana u raznim kombinacijama i smjerovima, što iziskuje veću pozornost i aktivnost psihomotornih centara, ali i centra za percepciju i pažnju zatim pozicije ruku i nogu koje se koriste u baletu. Za završni dio sata primjerenije su vježbe, igre i kretnje slabijeg intenziteta. Cilj je umiriti organizam i sve njegove funkcije dovesti u početno, mirno stanje, pritom stavljajući naglasak na korektivni učinak i opuštanje (Kosinac, 2011 prema Petešić, 2017).

3.1.1. Primjer metodike plesa u predškolskoj dobi

Učenje pokreta uz glazbu samo je jedan dio sata plesa. Kvalitetan je sat onaj koji se ne fokusira samo na puko učenje plesnih koraka, nego ima više ciljeva u smislu razvoja što većeg broja motoričkih i funkcionalnih sposobnosti, socijalizacije djece i slično (Petešić, 2017).

Prema metodici sata sporta struktura školskoga sata je sljedeća:

1. uvodni dio sata/zagrijavanje;
2. pripremni dio sata;
3. glavni dio sata;
4. završni dio sata.

Uvodni dio sata ima cilj pripremiti i zagrijati organizam za napor koji slijedi. Zadaće toga dijela sata su: stavljanje u pokret svih dijelova tijela, dobra priprema organizma za daljnji rad te stvaranje ugodne atmosfere na satu. Mogu se koristiti postojeće dinamične igre npr. *ledene babe*, *lovice*, *dan-noć* ili odgojitelj može smisliti igru pomoću nekih rekvizita, npr. na pod staviti fotografije koje simboliziraju radnju koja se mora napraviti (*galeb* – mahanje rukama, *žaba* – čučanj u pozi žabe, *balerina* – stajanje na jednoj nozi, *zec* – sunožno poskakivanje). Osim korištenja igara u uvodnom dijelu sata, možemo koristiti i hodanje ili trčanje sa zadatcima, pri čemu utječemo na razinu motoričkih znanja i postignuća (npr. nakon poziva na branje jabuka, djeca se visoko protežu na prste i sl.) (Petešić, 2017).

U pripremnom dijelu cilj je vježbama funkcionalno pripremiti lokomotorni sustav, razvijati motoričke i funkcionalne sposobnosti. Opće pripremne vježbe izvode se od glave prema dolje pa je poželjno svaku vježbu imenovati. (Primjeri vježbe navedeni su u tablici broj 1):

nebo-zemlja	Raskoračni stav širine kukova, ruke u priručenju. Kada odgojitelj kaže: <i>Pogledajmo u nebo!</i> to znači zaklon glave, a <i>Pogledajmo u zemlju!</i> znači pretklon glave.
kuhamo	Raskoračni stav je malo širi od širine kukova. Kružiti kukovima u desno pa u lijevo.
škarice	Raskoračni stav; istovremeno izmjenjivanje desne noge naprijed nazad te isto s lijevom nogom.
leptirić	Sjesti na pod, spojiti stopala i obujmiti ih dlanovima. Koljena dizati i spuštati (poput mahanja krilima).
zeko skače po lokvicama	Stojeći, skakati sunožno lijevo – desno.

Tablica broj 1. Primjeri općih pripremnih vježbi (Petešić, 2017:32)

Glavni dio sata usmjeren je na tehniku koju želimo da djeca svladaju (određena kretanja, skokove, okrete, plesne pozicije nogu i ruku i slično) i plesne korake. U prvom dijelu glavnog sata obično se izvode pokreti kojima želimo naučiti ili usavršiti neko gibanje. Vježbe bi trebale biti prilagođene djetetovim mogućnostima, a dinamiku i zanimljivost sata održava korištenje asocijacija, odnosno imitacije. Tako će djeci biti zanimljivo, a i s lakoćom se usvojiti pokret. Dakle, pokret se uvijek kad je moguće uspoređuje u kontekstu kretanja neke životinje i sl. Važno je krenuti od jednostavnijih oblika kretanja, a isti se postupno nadograđuju težim i kompleksnijim vježbama. U drugom dijelu glavnog sata uči se koreografija. Koraci moraju biti jednostavni za izvođenje, moraju se logički nadovezivati i biti djeci zanimljivi. Završni dio sata može se iskoristiti za razgovor, motivaciju, vođeno zamišljanje, vježbe disanja ili igre slabijeg intenziteta (Petešić, 2017).

3.2. Ples kroz koreografirane pokrete

Svečanosti, blagdani i izmjene godišnjih doba tijekom pedagoške godine, dobar su poligon za učenje pjesmica i malih koreografija koje su djeci jako drage i zanimljive. Takvi oblici rada ne smiju biti nametljivi, a odgojitelj ih može započeti pozivajući djecu da mu se pridruže ako žele sudjelovati. Najčešće se takvim aktivnostima pridruži nekoliko djece, a nakon toga i većina skupine. Poštujući individualne razlike djece, odgojitelj nema jednaka očekivanja od sve djece za ovladavanje određenom koreografijom iako se radi o vrlo jednostavnim plesnim strukturama i oblicima kretanja. Djeca se uključuju u takve aktivnosti jer su zanimljive, a i pružaju im zadovoljstvo te uživanje u glazbi i pokretu. Naposljetku, spomenute aktivnosti imaju pozitivan utjecaj na socijalni i emocionalni razvoj djeteta budući da se savladavanjem koreografije dijete osjeća uspješno i kompetentno dok se u isto vrijeme igra s vršnjacima.

3.2.1. Primjer integriranja plesa koreografijom za uskršnju svečanost u dječjem vrtiću Rašeljka (Grigor Vitez-Split):

Odabir pjesme *Zeko pleše*, proizlazi iz aktualnoga obilježavanja uskršnjega blagdana. Djeca kroz umjetnički oblik priče upoznaju uskršnje zečiče. S obzirom na to da se djeci sviđela priča o *Sedam uskršnjih zečića* i ustrajnosti najmanjega zečića Bijelka, uspješno je donio djeci uskršnje jaje, odgojiteljice odabiru pjesmu *Zeko pleše* kao aktivnost pri čemu će integrirati glazbu, pokret i aktualne dječje doživljaje. Odgojiteljica poziva djecu koja žele sudjelovati u aktivnosti. S drugom odgojiteljicom demonstrira ples i pjeva pjesmu, a djeca se nakon prvoga ponavljanja uključuju u izvođenje pjesme i plesa. Na slici broj 2. prikazan je notni zapis pjesme:

S. Jelić J. Kaplan

Živo

Ša - pi - ce mi ze - ko daj, sa mnom ma - lo
Ša - pi - ca - ma klop, klop, klop, no - ži - ca - ma
Ne - ka vi - de dje - ca sva ka - ko ze - ko
Pr - sti - či - ma puc, puc, puc, gla - vi - ca - ma

po - i - graj.
top, top, top.
ple - sat zna. Jed - nom a - mo, za - tim ta - mo,
tuc, tuc, tuc.

na - o - ko - lo to mi zna - mo, to mi zna - mo.

Slika 2. Notni zapis pjesme *Zeko pleše* (Marić i Goran, 2013)

Uz pjevanje na svakom dijelu izvodi se određeni pokret. Odgojitelj je nekoliko puta ponavljao koreografiju, ali na zahtjev djece. Slijedi opis koreografije prema Marić i Goran (2013); u prvoj kitici, od prvoga do četvrtoga takta, s jedne strane dolazi dijete s rukama na boku, a s druge strane doskakuće *zečić* i pruža djetetu jednu pa drugu šapu. Od petoga do osmoga takta dijete i *zečić* hvataju se ispod ruke i kreću na desnu pa na lijevu stranu, a zatim se uhvate za ruke i okreću u krug u skladu s tekstem. U drugoj kitici, od prvoga do četvrtoga takta, dijete i *zečić* plješću i udaraju nogama o pod u skladu s ritmom i tekstem pjesme, a od petoga do osmoga takta izvode iste pokrete u svim kiticama. U trećoj kitici od prvoga do četvrtoga takta zeko se sitnim koracima u ritmu kreće oko djeteta. U četvrtoj kitici, u prva četiri takta, dijete i zeko dodiruju se prstima a potom glavama. Pokrete može izvoditi više parova djece istovremeno (Marić i Goran, 2013). Navedenom koreografijom utječe se na više razvojnih područja djece. Djeca trebaju izabrati uloge djeteta ili zeke što od njih zahtjeva primjenu prosocijalnih ponašanja. Utječe se na motorički, kognitivni i emocionalni razvoja, a sve to u okviru plesa i igre kojoj djeca rado pristupaju.

3.3. Realizacija plesa folklornim igrama

Počeci dječjega folklora povezani su s jednim od najvažnijih čimbenika u djetetovu životu, a to je igra. Igra je najdragocjenija vrijednost djetinjstva i djetetova osnovna aktivnost (Duran, 2001). Od igre razvili su se folklorni oblici:

Tradicijska igra bila je uvod u razvijanje daljnjih folklornih oblika: dječjih igara s pjevanjem, rugalica, uspavanki, brojalice, dječjih plesova, a oni su služili djeci kao poticaja razvoj samostalnosti, socijalnih interakcija, motoričkih i funkcionalnih sposobnost (Sinovčić, 2021).

S obzirom na to da igrom djeca uče, od iznimne je važnosti koristiti raznolikost sadržaja u odgojnom radu s djecom ranog i predškolskog uzrasta. Odgojitelji se služe i folklornim materijalom, najviše dječjim pjesmicama, zagonetkama i pitalicama, brojalicama, a ponekad koriste i tradicijske igre. (Rajković, 1978 prema Sinovčić 2021).

3.3.1. Primjer folklorne igre

U nastavku rada prikazan je tradicionalne igre s pjevanjem. Oblik izvođenja igre je kolo, što je zapravo čest oblik formacije u vrstama igara proizašlih iz folklora i tradicijskih igara. Takve aktivnosti mogu započeti isključivo na poziv odgojitelja koji djecu demonstracijom plesnih pokreta i pjesme uvodi u igru. Igru se najčešće priključi nekoliko djece, a kasnije, kada savladaju pravila, rado samostalno igraju ovakve vrste igara. Folklorne igre imaju pozitivan utjecaj na cjelokupan dječji razvoj (Sinovčić, 2021). Pjesme folklornih igara

proširuju znanja i iskustva djece u raznim područjima prirode i okoline, obogaćuju materinski jezik pa time pridonose intelektualnom razvoju djeteta (Manasteriotti, 1978). Pjesma *Berem berem grožđe* korištena je kao primjer u ovome radu, a na slici broj 3 prikazan je notni zapis i tekst koji se pjeva u igri:

BEREM, BEREM GROŽĐE

Narodna

Be-rem, be-rem gro-žđe, dok ču-var ne do - đe,
a kad ču-var do - đe, o - bra-na je gro - žđe.

Slika broj 3. Notni zapis i tekst pjesme Berem, berem grožđe (Manasteriotti, 1978)

Djeca koja stoje u formaciji kola pjevaju, a kretanjama oponašaju berbu grožđa, npr. jedno dijete pregledava grozd, drugo ga kida škarama, treće jede, sljedeće ga stavlja u košaru i sl. Dok djeca beru grožđe, oprezno promatraju čuvara. Kod posljednje riječi pjesme djeca se razbježe. Dijete kojeg čuvar ulovi preuzima ulogu čuvara (Manasteriotti, 1978).

3.4. Pokretne igre kao način ostvarivanja plesa u dječjem vrtiću

Pokretne igre spadaju pod igre s pravilima koje djeca usvajaju od odraslih (Duran, 1995 prema Baučić, 2021). Dijete ima urođen nagon za kretanjem i pokretom, a pokret je upravo potreba ključna za pravilan rast i razvoj organizma. Ključni motiv koji pokreće dijete da se uključi u igru jest potreba za kretanjem kao životni nagon. Stoga je nužno osmisliti igru koja je djetetu zanimljiva, s ciljem ispunjavanja spomenute potrebe (Baučić, 2021). Riječ pokretna kazuje nam da se radi o igri zasnovanoj na izvođenju raznih pokreta: hodanje, trčanje, skakanje, puzanje, penjanje, gađanje i bacanje, guranje i vučenje (Mendeš, 2020). Opravdano je reći da ove igre prvenstveno fizički razvijaju dijete (Ivanković, 1977 prema Baučić 2021), iako odgojitelj treba promišljati o cjelovitom razvoju djeteta. Tako Mendeš i sur. (2020) naglašavaju da osim primarnoga utjecaja na motorički razvoj djeteta, pokret djeluje i na ostala razvojna područja te doprinosi nizu dobiti. Dakle, ples i pokret pogodni su mediji za ostvarivanje različitih dobiti kojima su osigurane mogućnosti za *cjelovit razvoj, odgoj i učenje djeteta rane i predškolske dobi te razvoj njegovih kompetencija* (Mendeš i sur., 2020:63). Uz to, pokretna igra obuhvaća i ostala razvojna područja: *razvoj govora, emocionalni*

i socijalni razvoj, razvoj matematičkih vještina, glazbenih sposobnosti, plesnih i estetskih pokreta.

Poznato je da djeca uče u interakciji sa svojim neposrednim okruženjem i vršnjacima te odraslima u tom okruženju. Između ostalog, to je važno i za pravilan razvoj govora. Utjecaj motorike na razvoj govora, posebno utjecaj kojeg fina motorika šake ima na govor, od velikoga je značaja za rad s djecom od rođenja do predškolske dobi (Velički i Katarinčić, 2014).

3.4.1. Prikaz aktivnosti pokretne igre za ostvarivanje plesa

Prikazan je primjer igre koju je odgojitelj u dječjem vrtiću Snjeguljica (Grigor Vitez-Split) koristio za zbližavanje skupine, razvijanje osjećaja povjerenja i pripadnosti u vremenu adaptacije. Pokretnom igrom odgojitelj je djetetu stvarao ugođaj u kojem se ono osjeća sigurno i prihvaćeno (Velički i Katarinčić, 2014). Naziv igre je *Idemo loviti lavove*. Igra započinje tako da odgojitelj pita djecu tko želi ići loviti lavove. Može pozvati djecu u krug. Zapčinje pljeskati o koljena i izgovara: *Mi idemo, mi idemo, mi idemo loviti lavove!*. Slijedi gesta gledanja u daljinu s rukom na čelu te u tom trenu upita: *I što vidimo?* pa iznenađeno uzvikne: *Vatru!*. Potom pokretom ruku i tijela prati tekst te izgovara: *Ne možemo gore!* dižući ruke u zrak. Slijedi: *Ne možemo dolje!* savijajući se prema podu i rukama dosežući pod. Nakon toga izgovara: *Ne možemo okolo!*, čineći gestu rukama ispred sebe kao da okružuje neki predmet, a potom kaže: *Moramo po sredini!* pokazujući ispred sebe sklopljenih ruku. Slijedi gesta puhanja i rečenica: *I pušemo: hu, hu, hu...* Na posljertku odgojitelj otvorenih dlanova spušta ruke na bedra izgovarajući: *Gotovo!*

Dalje se u cijeloj igri ponavljaju se isti pokreti i tekst: *Mi idemo, mi idemo, mi idemo loviti lavove! I što vidimo?*. Nakon pitanja redom se do kraja izmjenjuju motivi primjerice poslije vatre, ugledaju duboku šumu. Odgojitelj nastavlja: *Ne možemo gore!* dižući ruke u zrak i nastavlja: *Ne možemo dolje! (...) Moramo po sredini!*. Za motiv prolaska kroz duboku šumu koristi različit pokret. Laktovima maše gore-dolje kao da lomi grane guste šume i to prati tekstom: *Kliks-klaks, kliks-klaks, kliks-klaks...* te opet slijedi isti kraj: *Gotovo!*. Nadalje, ponavlja se ista radnja, ali svaki put ugledamo neku drugu prepreku, za koju radimo različite pokrete: kod močvare i blata lupamo dlanovima o pod kao da gazimo po blatu, kod jezera pokrećemo ruke u kružnom pokretu kao da plivamo. Naposljetku, nakon što izgovorimo *I što vidimo?*, odgovaramo: *Tamnu pećinu*. Dalje govorimo: *Uzmemo svjetiljku i svijetlimo, svijetlimo, svijetlimo!* oponašajući da svijetlimo sa svjetiljkom krećući se po prostoru i svijetleći djecu. Uskliknemo: *Ah! Lav!!!* i dalje radimo sve pokrete koje smo radili dok smo dolazili do pećine: *Brzo preko jezera; pljas, pljas... Preko močvare i blata; pač-mač... Kroz*

duboku šumu; kliks-klaks... Kroz vatru; hu, hu... Do kuće!. Kada smo se vratili do kuće izgovaramo, prateći gestom: *Otvorimo vrata i zatvorimo vrata, gotovo! I uopće se nismo bojali!*. (Velički i Katarinčić, 2014).

4. Ples u vrtiću u slobodnim oblicima

Do sada je u radu prikazano nekoliko načina rada i implementiranja plesa u rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Te oblike u većini slučajeva vodi odgojitelj, imaju pravila, strukturu i linearni tip odvijanja aktivnosti (Duran, 2001). Iz takvih aktivnosti može proizaći kreativan i stvaralački oblik izražavanja, no i dalje je ograničen prvim susretom s pokretom koji nije bio spontan, nego izvana instruiran te je takav sugestivan i ograničava dijete. Djeca u vrtiću se spontano kreću i žive, izabiru aktivnosti, druže se te uče s vršnjacima i odraslima. Ako se želi dozvoliti djeci da budu spontana, a da ples zadrži svoju umjetničku formu i izražajne mogućnosti, potrebno je ples promatrati iz nova, na drukčiji način. Nužno je redefinirati njegovo značenje i biti oslobođen onoga što o plesu znamo ili mislimo da znamo.

4.1. Kreativni ples

Jedan od najprirodnijih oblika nesputanog kretanja i izražavanja plesom pronalazimo u aktivnostima kreativnog plesa. Takve aktivnosti uvelike podržavaju integrirani pristup u dječjem odgoju jer omogućuju integriranje različitih područja učenja, što odgovara prirodnom stjecanju znanja (Slunjski 2001). Budući da je razina znanja i umijeća za svako dijete individualna, kreativni ples omogućuje pojedincu izraziti svoje raspoloženje ili unutarnje stanje, koje obično kod djece ne podrazumijeva planiranje. Djeca mogu zaboraviti na sebe i pustiti da putem glazbenog ritma pokreću svoje tijelo. Kreativnim plesom djeca imaju mogućnost slobodno izraziti svoje osobnosti u vlastitom stilu (Mayesky, 2008).

Sloboda, koju pruža ta vrsta aktivnosti, proizlazi iz jednostavne i spontane primjene plesnih elemenata, a isti nisu određeni koreografijom ili nekim obrascem. Kreativni pokret može nastati u bilo kojoj situaciji u kojoj se djeca osjećaju slobodno i žele pokrenuti svoje tijelo. Kada dijete osjeti poriv za pokretom, pokrenut ritmom, idejom ili emocijom, dječja tijela postaju instrumenti njihova izražavanja i unutarnjeg stanja. Takav način kreativnog izražavanja za djecu predstavlja radosno iskustvo, a uz to im pruža i mnogobrojne dobrobiti za razvoj, kao što su osjetilna svijest, socijalni razvoj, svijest o vlastitom tijelu, koncentracija i osobni razvoj (Pavković, 2019).

Stinson (1988) kreativni ples definira kao: „oblik umjetnosti kojemu je osnova kretanje na prirodne načine, umjesto kretanja na točno određene načine koje je prisutno u drugim vrstama plesa, poput jazza, baleta i sl.” Nisu svi prirodni načini kretanja ples.

Svakodnevno se krećemo, hodamo, osvrćemo se na nečiji glas, ali to nije ples. Ipak odgojitelj može koristiti prirodne oblike kretanja kao plesne pokrete. Djeci je takav oblik plesnih pokreta bliži nego određeni plesni elementi koje bi odrasli okarakterizirali kao ples.

Kreativni ples, naspram ostalih vrsta plesova, razlikuje se improvizacijom, smišljanjem u trenutku plesanja i spontanošću. Kreativnim plesom istovremeno se stimulira razvoj kognitivnih, emocionalnih i kinestetičkih sposobnosti djece rane i predškolske dobi, dok u isto vrijeme istražuju vlastitu maštu i kreativnost. Dijete kreativnim plesom ima priliku improvizirati, pronalaziti kreativna rješenja i nema točnog odgovora (Malada i sur., 2017). Takav ples može se predstaviti na različite načine, primjerice, odgojitelj može plesati s djecom, ali i samo ponuditi poticaje i gledati ih. Odgojitelj može uključiti glazbu i pustiti djecu da se slobodno izražavaju. Nadalje, može osmisliti igru oponašanja životinja plesnim pokretima ili s djecom se njihati kao da plove u barci. Važna je uloga odgojitelja, koji treba imati osjećaj za glazbu, stvoriti sigurno poticajno okruženje u kojem se djeca mogu slobodno izražavati.

Primjer je sljedeći: odgojitelj može djeci na CD uređaju za reprodukciju pustiti glazbu. Djeca će na takav poticaj iz okoline spontano plesati ili se izražavati grimasama, plesom komunicirati s vršnjacima, veseliti se. Kako tvrdi Gospodnetić (2010), pokret je prirodna reakcija na glazbu, što je vidljivo kod djece od njihove najranije dobi. Dobar primjer glazbe za djecu je CD glazbeno izdanje Čarobnih animatora. Radi se o obradama djeci poznatih pjesama u kojima se glazbenici obraćaju djeci i pozivaju ih na ples i razne igre. Pjesma *Pleši, stani*¹ djecu poziva na spontano i kreativno izražavanje, a djeca na svoj originalan način interpretiraju glazbu i njezin sadržaj.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=SK10Xsg1BN0> – poveznica pjesme Pleši, stani (YouTube) (1. kolovoza 2023.)

4.1.1. Uloga odgojitelja u poticanju ekspresivnosti

Bogatstvo doživljaja iz svoje neposredne okoline djetete izražava na različite načine medijima, a medij je sve ono što djetetu omogućuje materijalizaciju njegove ideje na neki izvanjski poticaj. Autorice Marić i Nurkić (2014) provele su istraživanje u kojem su sudjelovala djeca predškolske dobi, a pokazalo se da slušanje instrumentalne glazbe različitih glazbenih stilova i žanrova potiče djecu na stvaralaštvo pokretom (plesom) i budi u njima pozitivne emocije npr. razvija njihovu maštu te kreativnost, a koja ovisi o njihovom raspoloženju i odgojiteljevom pozitivnom pristupu prema glazbi.

Odgajatelj bi trebao dobro poznavati ograničenja i mogućnosti raznih medija kako bi djetetu mogao ponuditi upravo onaj medij kojim se može spontano izraziti. Glazba kao medij svojim pozitivnim utjecajem na stanje duha i tijela potiče otkrivanje djetetovih doživljaja, pokreta i misli (Marić i Nurkić 2014).

Dakle, odgojitelj bi trebao djeci ponuditi različite poticaje, kako bi boravilo u bogatom okruženju. Dijete doživljava svijet svim osjetilima, a spomenute doživljaje komunicira i izražava na stotinu različitih jezika (Slunjski, 2001).

4.2. Ples pisanja – metoda integriranja plesa u aktivnostima grafomotorike

Ples je zapravo lako integrirati u odgojno-obrazovni proces djeteta rane i predškolske dobi, tj. za to treba odstupiti od klasičnih načina podučavanja plesa. Bitno obilježje plesa je da se proučava kao sredstvo sa svim svojim umjetničkim te odgojno-obrazovnim potencijalima. Zanimljiv pristup plesu i integriranju više umjetničkih pravaca u odgojno-obrazovnoj praksi navode Balić-Šimrak i sur. (2014). Već je ranije u radu naglašeno da je pokret djetetu vrlo prirodno sredstvo komunikacije. Njime dijete osvještuje svoje tijelo, razvija vještine, osjećaje i sposobnosti, a uz glazbu razvija cijelo svoje biće. Autorice Balić-Šimrak i sur. (2014) govore o metodi Ragnhild Oussoren. Metoda se zove ples pisanja, gdje je autorica spojila pokret, riječ, glazbu te likovnost u radostan, prirodan i zabavan način stvaranja. Premda prvenstveno namijenjen usvajanju pokreta pisanja, on se pretvara u kreativan i zadovoljan istraživački doživljaj u kojem svako dijete postiže uspjeh, uživa i stvara.

Ples pisanja je nastao kao metoda koja za cilj ima razvoj i utjecaj na djetetove motoričke sposobnosti te finu motoriku šake u svrhu poboljšanja početnoga pisanja, grafomotorike, ali i fine motorike šake. *Ples pisanja nastoji djecu 'naučiti' pisati počevši od njihovih emocija i prirodnih pokreta u njihovom vlastitom ritmu* (Kovačić i Škegro, 2015). Autorice Kovačić i Škegro (2015) prikazuju kako integrirati ples i pisanje. Stvaranje pokreta iz vlastitih emocija za djecu je od primarne važnosti. Sve dok osnovni pokreti kod djeteta ne teku glatko, graciozno i dok nisu stvoreni uz dovoljno samopouzdanja, nemoguće je dobiti dobar oblik (Oussoren, 2008 prema Kovačić i Škegro, 2015).

Navedena se metoda primjenjuje tako da podržava cjelovit razvoj djeteta. Zadatci, aktivnosti i igre su u toj metodi sveobuhvatni. Svakodnevnim kretanjem i vježbanjem odgojiteljice su s djecom izvodile pokrete koji su sadržani u vježbama plesa pisanja. Da bi djeca što bolje mogla sudjelovati u aktivnostima plesa pisanja, daju im različite materijale za razvoj okulomotorne koordinacije i razvoj pincetnog hvata, pogotovo kod mlađe djece. Učestala upotreba materijala za poticanje fine motorike bila je jedan od važnijih segmenata za ples pisanja (Kovačić i Škegro, 2015). Djeca su mogla izabrati različite materijale, odnosno vrste materijala i naučiti kakav trag ostavljaju na određenoj površini, kako bi što ležernije i opuštenije sudjelovala u pokretima plesa pisanja (pjena, tempera i kuglica, memorijska pjena i sl.).

U suradnji s roditeljima skupili su razne materijale (flomastere, bojice i sl.) te su započeli s vježbama plesa pisanja. Vježbe su izvodile jednom mjesečno zbog dinamike odvijanja svake vježbe. Djeca su imala dovoljno vremena ponavljati i vraćati se aktivnostima. Vježba počinje ponavljanjem priče uz pokret. Nakon toga, djeca slušaju pjesmu uz izvođenje

pokreta. Tek kad usvoje pokret i pjesmu, odgojiteljice dodaju glazbu koja ih potiče na opuštene pokrete na papiru. Sve aktivnosti prije početka vježbi započinju određenim igrama na temu. Posebno su se pripremale i skupljale sredstva, a pomoć roditelja bila je jako bitna u tom procesu. Autorice navode da su djeci vježbe plesa pisanja bile zabavne:

U sobi vlada vesela atmosfera (bubnjanje po stolicama, igre vodom, plesanje sa šalovima i sl.). Djeca su vježbama dodavala i svoje pokrete, te aktivno sudjelovala u aktivnosti. (Kovačić i Škegro, 2015:21)

U prilogu² se navodi poveznica koja prikazuje umjetnički performans koji se koristi u plesu crtanja. Na sličan način mogu se izvoditi aktivnosti te pokretom s djecom ostvarivati likovna djela na velikim formatima.

² <https://www.youtube.com/watch?v=Fsr7DNBEIYk> – ples crtanja, video isječak (YouTube) (3. kolovoza 2023.)

² <https://www.youtube.com/watch?v=ME5kVQjplks> – ples crtanja, video isječak (YouTube)

4.3. *Midway* model

Midwayov model, nastao je u Britaniji, a za plesnu umjetnost u obrazovanju spaja dva pristupa: pedagoški model i model profesionalnog podučavanja plesa. Pedagoški model temelji se na procesu i u tom modelu najvažniji element su plesne kreacije. Model profesionalnoga podučavanja plesa ima više objektivne ciljeve i usmjeren je na proizvod; plesnu koreografiju koja je uglavnom unaprijed već smišljena i ne dopušta sudjelovanje djece. *Midway* model kombinira najbolju praksu obaju pristupa, pedagoškoga i profesionalnoga, u kojem plesne aktivnosti mogu ponuditi djetetu prilike za istraživanje, promišljanje, izražavanje, stvaranje, prikazivanje, estetski doživljaj, zadovoljstvo i osjećaj uspjeha (Geršak, 2015).

Ključni element toga modela učenja plesa je istaknuti emocionalne te eksperimentalne potencijale plesa za holistički (cjelovit) razvoj bića koje se kreće i osjeća. Smatra se da se dijete uz pomoć različitih poticaja razvija na fizičkom, emocionalnom i socijalnom planu, uglavnom spontanijim interakcijama među sudionicima. U ovom pristupu naglasak je na procesu, ne na rezultatu, ali svakako ne isključuje rezultat (Geršak i Lenard, 2012).

Midway nudi interdisciplinarno učenje. Ples je opće shvaćen kao umjetnost, stoga ovaj model predlaže proces u tri razine, a to je: stvaranje (kreativna faza), izvedba i gledanje (promatranje) u smislu izgradnje afiniteta prema plesu kao umjetnosti (uvažavanje plesne umjetnosti). Čak i najmlađa djeca mogu sudjelovati u procesu stvaranja, izvođenja i uvažavanja plesa. Plesna umjetnička djela nisu samo profesionalne izvedbe, već i one koje izvode djeca za njih. Kreativna faza upućuje na raditi, pokušavati ili sastavljati nešto novo, faza izvođenja može značiti raditi, pokazivati ili plesati, a faza promatranja podrazumijeva gledanje, opažanje, rasprava ili crtanje plesa (Geršak i Lenard, 2012).

Kreativnost i izvedba u plesu su vrlo isprepleteni. Autori Geršak i Lenard (2012) navode da je ples za djecu ples, a pri tome misle na slobodnu aktivnost izražavanja. Ne postoji obrazac po kojem se postaje plesni kreator ili koreograf u određenoj fazi razvoja. Također, ne može se odrediti kada se dijete pretvara u koreografa vlastitoga plesa. Plesne aktivnosti se mogu definirati kao: aktivnost koju gradimo postupno i na različite načine od najranijih godina. S plesom se dijete treba susresti što ranije i kontinuirano ga vježbati i doživljavati. Središnja svrha plesnoga obrazovanja u ranom djetinjstvu je pomoći djeci da razviju osobnu i međuljudsku kreativnost. Takav pristup uključuje odgovarajuće strukturalne alate koji pomažu u razvoju kreativnosti, ali isto tako se mogu prilagoditi različitim zahtjevima situacija. Autori

Geršak i Lenard (2012) preporučuju korištenje različitih dijelova tijela, raznovrsnost pokreta tijela, upotrebu različitih razina, smjera, veličine, prostora, traga, ritma i snage kao alata kojima će se odgajati plesom.

Na ples se može djelovati kreativnim poticajima, primjerice aktivnostima plesa: plesom žaba koji se proširuje verbalnim iskazom odgojitelja u igri; *žabe su pospane* (djeca će se tromo gibati) ili *žaba je ozlijedila lijevu nogu* (djeca šepaju na lijevoj nozi). Tako pokret postaje spontan. Neki oblici pokreta djeca često koriste u svakodnevnim situacijama, a mogu pomoći u ostvarivanju plesa: trčanje i skakanje, vrtnja i okret, doskok i kotrljanje, kretanje i naglo zaustavljanje, visoko propinjanje na prste i puzanje. Jezik plesa je pokret, a kako se djeca s plesom pomalo upoznaju, tako postupno razlikuju proces i stvaranje plesa od rezultata. Ako djeca nisu upoznata sa širokim rasponom izraza pokreta, kreativnost se ne može učinkovito pojaviti, tvrde Geršak i Lenard (2012). Nastavljaju da, u suprotnom, ono što se događa jest što prečesto vidamo u vrtićima: djeca cijelo vrijeme izvode iste pokrete i obrasce. Dječja mašta je neograničena, ali kreativnost se ne može pojaviti bez artikuliranog rječnika pokreta. Odgojitelji djecu trebaju upoznati s raznim plesnim strukturama i oblicima kretanja, ali igrom na djeci maštovit i zanimljiv način. Odgojitelji djeci ostavljaju izražajnu moć plesa te mogućnost da ga djeca spontano otkrivaju u igri bez zadanoga obrasca koji stalno ponavljaju. Takav pristup plesu najprimjereniji je djeci rane i predškolske dobi.

Kreativni odgojitelj djetetu nudi bezbroj poticaja za plesno stvaralaštvo. Unutarnji podražaji dolaze iz prethodnih iskustava, mašte djeteta i proživljavanja njegovih emocionalnih stanja. Vanjski poticaji predstavljaju promatranje, istraživanje i doživljaj prirodnog okruženja svim osjetilima, glazbom, zvukovima, poezijom, bajkama, osjetilnim podražajima, odjećom i raznim rekvizitima. Također, preporučuje se korištenje raznih didaktičkih sredstava (Geršak i Lenard, 2012).

5. Rad na projektu kao mogućnost integriranja plesa u dječjem vrtiću

Rad na projektu je poseban oblik rada u odgojno-obrazovnom procesu te omogućava ostvarivanje kurikuluma koji je integriran, oblikuju ga djeca, a uokviruju odgojitelji. On djeci daje mogućnost postavljanja pitanja o nekoj temi, generiranja vlastite ideje i pretpostavke svih mogućih odgovora. Naime, dozvoljava djeci da traže odgovore na svoja pitanja, razgovor s relevantnim osobama te sudjelovanje u svim oblicima aktivnosti koje će doprinosti razvoju njihovih intelektualnih, socijalnih, emocionalnih, kreativnih i drugih potencijala. Dijete doživljava svijet oko sebe svim osjetilima, a takav oblik rada slijedi znatizeljnu prirodu djeteta za istraživanje i učenje, koje je integrirano i cjelovito (Slunjski, 2001).

Rad na projektu djeci omogućuje učenje na njima prirodan način, odnosno učenje u kontekstu koji za njih ima smisla, u situacijama u kojima su oni pokretači te su prema tome motivirani za traženje odgovora na način koji odgovara njihovom stilu učenja. Takav oblik rada u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju najprimjereniji je, zato što je proizašao iz nove slike o djetetu, odnosno iz shvaćanja da je dijete intrinzično motivirano za istraživanje svijeta oko sebe te da je sposobno angažirati se na puno složenijim problemima nego što odrasli to često puta misle (Slunjski, 2001). Katić V. (2008) tvrdi da postoji nekoliko koncepcija i pristupa radu na projektu, a iste su se razvijale iz različitih teorijskih pedagoških pravaca. Projektnim planiranjem bilo koje pedagoške koncepcije ostvaruje se model integriranog kurikuluma, koji je temeljen na velikim cjelinama, cjelovitim dječjim iskustvima, ali i problematici na koju se nailazi u djetetovom neposrednom okruženju. Drugim riječima, projektnim planiranjem nastaje kurikulum što je zasnovan na specifičnim potrebama za upoznavanje i dublje otkrivanje neke teme, odnosno spontanoga kurikuluma koji se osmišljava određenoga dana na neposrednom iskustvu djece.

5.1. Prikaz projekta

U nastavku slijedi prikaz projekta mješovite odgojno-obrazovne skupine iz dječjega vrtića Dobri iz Splita. Ovaj projekt primjer je kako se ples može integrirati u vrtiću i kako mu se može pristupiti iz različitih perspektiva kroz oblik rada na projektu. Projekt su provodile odgojiteljice Vedrana i Petra sa svojom skupinom, a odvijao se i realizirao u pedagoškoj godini 2022. /2023. Cilj projekta bio je istražiti ples i glazbu te njihove značajke.

U dječjem vrtiću Dobri odgojiteljice započinju projekt „Čarolija glazbe i pokreta” koji je proizašao iz interesa djece prema plesu i glazbi. Kada se promatraju djeca i oslušuju interese skupine, odgojiteljice su primijetile nekoliko situacija u kojima djeca pokazuju interes za temu plesa i glazbe. Autorica Katić V. (1999) tvrdi kako tema za dijete mora biti važna, u smislu da je ono za temu zainteresirano. Važno je znati prepoznati interes djeteta iako su interesi i sposobnosti djece u ovoj dobi vrlo heterogeni. Tako projekt može započeti od samo jednog djeteta ili male grupe djece sa specifičnim interesom za neki problem (Slunjski, 2001). To je slučaj i kod ovoga projekta. Jedna djevojčica pokazuje interese prema elementima iz gimnastike. Često u igri radi figure i pokrete iz gimnastike dok je nekoliko djece manjeg uzrasta, njih četvero, odlazilo u glazbeni centar u kojem se nalaze instrumenti iz Orfovog instrumentarija, fotografije klasičnih instrumenata, fotografije nota i notnog zapisa.

Autorica Miljak A. (1999) tvrdi da izbor teme projekta nije lagan i jednostavan posao. On se temelji na opsežnom i pažljivom radu: slušanju djece, njihovih razgovora, pitanja, zanimanja i igre. Sva zapažanja potrebno je zabilježiti (dokumentirati) i o njima s djecom raspravljati. Na posljetku, djeca iznose svoje ideje o mogućnosti realizacije projekta.

Kao primarni poticaj za pokretanje projekta i produbljivanje interesa djece, odgojiteljice navode nekoliko situacija. Primijetile su dvoje djece koja su u rujnu za vrijeme adaptacije gotovo svako jutro u glazbenom centru pjevali i svirali istu pjesmu *Blistaj, blistaj zvijezdo mala*. Dječaci u skupini bili su više usmjereni na sama glazbala kojima su stvarali glazbu i istraživali zvukove. Djevojčice, su pak, izvodile plesne pokrete u svojoj igri. Odgojiteljice analiziraju djecu u igri te njihovim dramskim i likovnim aktivnostima. Na koncu, odlučuju prepoznate interese kod djece zatim ih objediniti i sagledati i tako mogu proširiti znanja, spoznaje i iskustva u konkretnim aktivnostima koje djeca odabiru.

Slunjski (2001) govori o koncepciji rada na projektu autorica Katz i Chard koje projekt dijele u tri etape. U prvoj etapi projekta odgojiteljice pomažu djeci sagledati problem iz različitih perspektiva. Razgovaraju o temi kako bi doznali što djeca znaju o temi plesa i glazbe te kako oni to razumiju. Također, u razgovoru s djecom doznaju o daljnjim ishodima i mogućim smjerovima istraživanja tako da pitaju djecu što ih zanima o plesu i glazbi, što bi htjeli saznati.

Bilježeći iskaze djece, odgojiteljice doznaju kako djeca žele istražiti ples. Zanima ih što mogu saznati o plesu. U vršnjačkoj interakciji i razgovoru s odgojiteljem doznaju da postoje razne vrste plesova. Dakle, u ovoj fazi odgojiteljice su definirale temu projekta. Djeca i odgojitelji dalje se dogovaraju i razmišljaju mogu li pozivati nekoga tko bi im pokazao ples ili otići negdje gdje ples mogu vidjeti.

Odgojiteljice kontaktiraju s kolegicom odgojiteljicom Majom Sinovčić, koja je ujedno trenerica i član Kulturno-umjetničkog društva Jedinstvo iz Splita, i oni dolaze u posjet u vrtić. Dolazak plesača iz KUD-a Jedinstvo na djecu ostavlja jak dojam. Djeca se upoznaju s nošnjama i kulturnom baštinom grada Splita i Dalmacije. Doznaju kada i kako se plesao tradicionalni splitski ples. Primijetile su i specifičnu odjeću koju plesači nose te da je ukrašena nakitom jer su se nošnje nosile u posebnim prilikama. Na kraju su djeca plesala u kolu s odgojiteljicom Majom te su igrala tri plesne igre s pjevanjem. Djeca su pokazala zanimanje za kostime i ukrase plesača. Odgojiteljica Maja pozvala ih je u prostorije KUD-a Jedinstvo, koje su u blizini vrtića, a gdje se nalazi još puno različitih tradicionalnih nošnja i ukrasa. Tako su ostvarili suradnju s KUD-om Jedinstvo.

Odgojiteljice su dalje organizirale posjet djece KUD-u Jedinstvo. Tamo su djeca upoznala mnogobrojne zanimljive i različite narodne nošnje, uočavala su razne uzorke na njima, razne boje i motive kojima su nošnje bile ukrašene. Dojmio ih se i motiv na kapi nošnje koji je vezen u obliku pužnice. Upoznala su se s čipkom i primijetili da su neke nošnje ukrašene novčićima. Osim odjeće, uočila su da se u različitim vrstama folklornih plesova nosi i različita vrsta obuće. Važno je naglasiti da su odgojiteljice cijelo vrijeme dokumentirale situacije u aktivnostima projekt, a Katić V. (2008:10) navodi:

Bitno je (...) da se svaki korak u radu na projektu pažljivo bilježi i dokumentira. Tako stvorena dokumentacija omogućuje djeci jasnoću i zornost rada, roditeljima omogućuje da vide i prate što djeca rade, a odgojiteljima služi kao ishodište istraživanja i boljeg upoznavanja djece...

Projekt je, dakle, već ušao u svoju drugu etapu, u kojoj odgojiteljice prikupljaju razne materijale, dokumentiraju procese učenja i djeci nude razne načine za izražavanje svojih

otkrića ideja i svega doživljenog. Odgojiteljice, nadalje, odabiru aktivnosti koje će poticati njihovo daljnje razumijevanje problema kojim se djeca bave te nude mogućnosti djeci da svoje novo znanje praktično koriste (Slunjski, 2001). Katić objašnjava:

Prorada doživljaja kroz različite djelatnosti (sakupljanje, istraživanje, promatranje, identificiranje, klasificiranje, bilježenje, objašnjavanje) (...) omogućuje da svako dijete prema vlastitom interesu i razvojnim mogućnostima dolazi do novih spoznaja... (Katić, 2008:10).

Povratkom u vrtić odgojiteljice djeci nude fotografije nošnja, raznih motiva i detalja koje su vidjela na nošnjama te ostalih ukrasa s kojima su se djeca susrela. Djeca su u likovnim aktivnostima prerađivala svoja novo stečena iskustva, slikala su razne motive nošnja, a ono što ih je posebno zainteresiralo jest nakit koji su crtali i slikali. Osim upoznavanja plesa, djeca su otkrila bogatstvo splitske i hrvatske kulturne baštine te način života ljudi.

Budući da je rad na projektu, kao što je i naglašeno, nepredvidiv, a njegovi smjerovi nepoznati, dogodio se trenutak u kojem su odgojiteljice, promatrajući djecu prilikom čekanja za ulazak dvoranu KUD-a Jedinstvo, primijetile kako djeca raspravljaju o kontrabasu kojeg su primijetila u hodniku prostorija KUD-a. Djeca su raspravljala koji je to instrument, je li gitara ili violina. Narednih tjedana u goste pozivaju glazbenika s kontrabasom, kako bi se djeca bolje upoznala s instrumentom i zapravo saznala o kakvom se instrumentu radi. S glazbenikom je došao i domar vrtića koji je donio gitaru pa je ostvarena suradnja na mikro razini. Djeca su proučavala i uspoređivala dva instrumenta. Brojila su koliko žica ima gitara, a koliko kontrabas. Promatrala su kako se svira. Osluškivala su kakav je zvuk jednoga, a kakav drugoga instrumenta. Uspoređivala su veličinu instrumenta u odnosu na sebe, što je dobro za stvaranje pozitivne slike o sebi i osjećaja vlastitoga tijela u prostoru. Kasnije su, naravno, i pjevala uz pratnju instrumenta, čime su djeca mogla vidjeti i primjenu samoga instrumenta u poznatom kontekstu dječjih pjesama. Cijela aktivnost je pozitivno utjecala na dječji cjelokupni razvoj (kognitivni razvoj, socijalni razvoj, emocionalni razvoj, razvoj slušne percepcije, razvoj identiteta, osjećaj pripadnosti). Djeca su nakon ove aktivnosti sljedećih dana svoje doživljaje izražavali dugim medijima i umjetnostima poput slikanja pa su tako slikala kontrabas i gitaru.

U daljnjem razgovoru s djecom prilikom posjeta glazbenika s kontrabasom i gitarom, djeca govore da žele vidjeti kako izgleda violina koja je gudački instrument odnosno kako bi vidjela koliko je ona manja od kontrabasa. Odgojiteljice u posjet, u vremenu prije Božića, pozivaju violinista. Violinist djeci pokazuje violinu, djeca promatraju njezine dijelove. Budući da su neposredno prije imala susret s velikim kontrabasom, iznenadili su se što je violina tako mala. Poseban interes su pokazala za gudalo, odnosno strune načinjene od konjske

dlake. Odgojiteljice su, slijedeći interes djece koji su pokazala za gudalo violine, planirale posjet majstoru u kazalište koji rekonstruira violine, no suradnja se nije uspjela realizirati. To je važno naglasiti zato što je globalni produkt moguće samo predvidjeti, ali ne i planirati te je u tome smislu proces taj koji je važan u ovom obliku rada. Vidljivo je da ponekad nije moguće ostvariti određenu suradnju.

Premda je tema projekta ples i glazba, prateći dječji interes, pojavljuju se projektne aktivnosti koje nužno ne moraju imati ples kao sadržaj. To odgovara integriranoj i cjelovitoj prirodi učenja djeteta te zahtjeva interdisciplinarnan pristup problemu kojim se dijete bavi. Projekt ima nepredviđene i neplanirane događaje i situacije i zato je prva etapa ovog ciklusa daljnja razrada teme (novi smjerovi projekta). Izrazito je važno pristupiti projektu s visokom razinom fleksibilnosti i otvorenosti (Slunjski, 2012). Budući da su djeca pokazala interes za nakit starih tradicionalnih nošnja, odgojiteljice su organizirale posjet etnografskom muzeju, kako bi produbila i stekla nova znanja o nakitu i načinu života starih Splitsana. Posjeti su jedna od najdražih aktivnosti djece tijekom rada na projektu, smatra Katić V. (1999) i nastavlja da djecu treba dobro pripremiti za takve posjete propitkujući ih primjerice *što sve tu možemo doznati, što možemo pitati*.

Nakon neposrednoga iskustva djece, u sljedećim ulomcima prikazane su aktivnosti koje su odgojiteljice smišljale za razradu toga iskustva. Cijelo vrijeme, paralelno s projektnim aktivnostima, djevojčice pokazuju interes za pokret i ples. Odgojiteljice smišljaju igru koja će potaknuti djecu na istraživanje pokreta. Izrađuju okvir koji podsjeća na ogledalo, ali je zapravo prazan. U imaginarnom ogledalu djeca su istraživala pokret i položaje tijela u prostoru oponašajući jedno drugo. Djeca su tom aktivnošću razvijala koordinaciju, lijevu i desnu stranu mozga, oponašajući suprotne strane tijela od vršnjaka s druge strane ogledala. Takav razvoj koordinacije i krupne motorike pospješuje i pozitivno utječe na početno pisanje. Navedena aktivnost potiče razvoj prosocijalnih oblika ponašanja zato što djeca njome uče prepoznavati tuđe emocije, izraze lica i grimase.

U centru jezika odgojiteljice nude slagalice u kojima trebaju upariti dijelove nošnje. Dječje neposredno iskustvo sada se proteže kroz gotovo sve centre u sobi dnevnoga boravka. Novi materijali i igre omogućuju djeci primjenu stečenoga znanja koje je za njih svrhovito, a nove aktivnosti usmjerene su na sva razvojna područja. U istraživačkom centru ponuđeni su materijali i aktivnost za istraživanje zvuka. Odgojiteljice su u tom centru ponudile tri posude od tri različita materijala, s prozirnomoj opnom na vrhu. Djeca su na vrh posude, na opnu, stavljala rižu, uspoređivala kako ta riža pleše, odnosno kako se kreće u odnosu na materijal i u odnosu na jačinu udarca štapićem o posudu.

Također, u istraživačkom centru su imali zvonca u boji koja proizvode različite tonove u skali. Odgojiteljice su napravile muzikogram njima poznatih pjesama. Na listu papira bojom su bili oslikani krugovi bojom s pripadajućim tonom na zvoncu. Dakle, napravile su zapise pjesmica poput *Blistaj, blistaj zvijezdo mala, Sretan rođendan* i dr. Udarajući batićem o zvono prema pripadajućoj boji, stvarali su se tonovi, a njihovim sviranjem nastajale su zadane pjesme. Djeca su trebala pokušati pogoditi koju su pjesmu odsvirali. Ako bi pogodila o kojoj se pjesmi radilo, mogla su staviti znak plus ili viđeno na popis na kojem su pjesme predstavljali simboli (npr. za pjesmu sretan rođendan na popisu su naslikani baloni). Na kraju, djeca su na papiru bojila krugove u nizu koji su predstavljali zvonca koja proizvode određeni ton. Tako su stvarali vlastitu glazbu i svojevrsni notni zapis.

S obzirom na to da su se u ovoj fazi već upoznali s instrumentima, točnije s violinom, kontrabasom, gitarom i klavirom koji im je poznat sa zbornog pjevanja, odgojiteljice su osmislile glazbenu igru. Prvi dio igre je slušni, u kojem dijete, slušajući glazbu s CD uređaja za produkciju, mora pogoditi o kojem se instrumentu radi. Ako prepozna, treba stati na polje sa slikom toga instrumenta (slike su bile na podu sobe dnevnoga boravka). Nedugo potom, dijete baca kocku na kojoj su označeni pokreti koje treba izvesti (npr. stoj na jednoj nozi, skoči s obje noge, pljesni rukama tri puta i sl.) Ta aktivnost također integrira nekoliko predmetnih područja i utječe na cjelovit razvoj.

U likovnom centru ponuđeni su materijali za izradu nakita. Razni materijali, perlice i žice, djeci su bili na raspolaganju, a djeca su se mogla kreativno izraziti i preraditi svoje doživljaje na nov način, odnosno na način na koji je to za njih svrhovito. Imala su slobodu izrađivati što god su željela. Također, u centru je ponuđena čipka i plastelin na koji su djeca utiskivala čipku i promatrala kakve će motive dobiti. Nakon toga, ponuđena im je tempera, a djeca su premazivala temperu preko plastelina s utisnutim motivom te radila otisak na bijelom papiru. Čipku su odgojiteljice odabrale jer su promatranjem djece pri posjetu etnografskom muzeju primijetile da im se čipka najviše sviđjela, dakle, slijedile su njihov interes, što za rezultat ima uspješnu aktivnost u kojoj djeca uživaju i za koju su intrinzično motivirana. Odgojiteljice svjesno i promišljeno osmišljavaju sve aktivnosti. Autorica Katić V. (2008) govori kako se aktivnostima izražavanja i stvaranja osiguravaju uvjeti da dijete na razne načine i svim dostupnim medijima izrazi i stvaralački uobliči svoja osobna iskustva.

Suradnja s roditeljima jedno je od poželjnih obilježja takvog načina rada. Djeca svoje doživljaje iz vrtića prenose roditeljima, govore im o svojim iskustvima, donose crteže i likovne radove. U projektu se suradnja ostvarila i kroz aktivnošću izrade nakita. Roditelji su s djecom kod kuće izrađivali nakit. Naravno, svim aktivnostima prethodilo je dječje neposredno

iskustvo pri posjetu etnografskom muzeju. To je doprinijelo boljoj komunikaciji između roditelja i odgojitelja. Roditelji su dobili uvid, ne samo u produkt, nego kako i zašto su nešto djeca radila tj. u proces njihova rada. Kako tvrdi Slunjski (2001), takav oblik suradnje i uvid u dokumentaciju djece doprinosi mijenjanju očekivanja roditelja od vlastite djece, ali i promjenu stavova i očekivanja od odgojitelja, kao i od samih sebe kada se radi o odgoju i razvoju njihove djece.

Djetetova znanja odgojiteljice šire i umjetničkim izričajima. Autorica Katić V. (2008) smatra obogaćivanje doživljaja umjetničkim sadržajem iznimno važnim zato što se komunikacija prevodi iz jednoga oblika u drugi, bez da se mijenja oblik prvobitne informacije, ali čuvajući njezinu točnost i opseg. To znači da djetetu poznat sadržaj u umjetničkoj formi proširuje doživljaje, a poznatome daje novi kontekst. Tako odgojiteljice djeci čitaju priču *Medo i klavir* te kasnije izrađuju aktivnost pričanja priče po sličicama. Djeca prerađuju njima već poznate pojmove i vlastite doživljaje iz svijeta glazbe i plesa u novom kontekstu. Za božićnu radionicu odgojiteljice s djecom pripremaju predstavu *Mali bubnjar* koju koriste kao poticaj za aktivnost izrade instrumenta bubnja. S izrađenim instrumentima kasnije sviraju i pjevaju na božićnoj radionici. Dalje, aktivnosti se iz umjetničkoga dramskoga izričaja prožimaju likovnim centarom. U toj likovnoj aktivnosti integrira se ples i umjetnički pokret, ritam i razvoj glazbenoga izričaja. Za materijal je bio ponuđen veliki format bijeloga papira, a djeca su u ritmu bubnjala s batićima prethodno utisnutim u temperu. U zajedničkom ritmu glazbe *Malog bubnjara* koja se puštala na CD uređaju za reprodukciju djeca su udarala o papir i tako je nastajalo zajedničko umjetničko djelo.

U projektu se, kako je već spomenuto, ostvaruju mnogobrojne projektne aktivnosti, koje nemaju ples kao sadržaj te koje mogu i ne moraju s njim biti povezane. To podržava činjenicu da su djeca cjelovita bića koja imaju vlastite potrebe, prava i kulturu. Na takvom suvremenom shvaćanju djeteta temelji se i Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Nadalje, treba naglasiti da je dijete subjekt koji na istraživački način otkriva svijet oko sebe. Upravo time ono postaje aktivni konstruktor vlastitoga znanja koji posjeduje kompetencije da promišlja, istražuje, revidira i redefinira znanja te nadograđuje, odbacuje i postavlja hipoteze (Slunjski, 2012).

Dalje, u projektu je ostvarena suradnja s klapom. Roditelj dječaka iz skupine bio je posrednik za uključivanje klape iz osnovne škole Lučac. Klapa dolazi u posjet vrtiću te prezentiraju djeci klapsko pjevanje. Djeci se sviđa način pjevanja pa sami staju u formaciju klape i izvode svoje pjesme koje znaju iz vrtića. Takav oblik suradnje djeci šalje pozitivne poruke, zadovoljava njihovu potrebu za autonomijom i kompeticijom, a u konačnici djeca

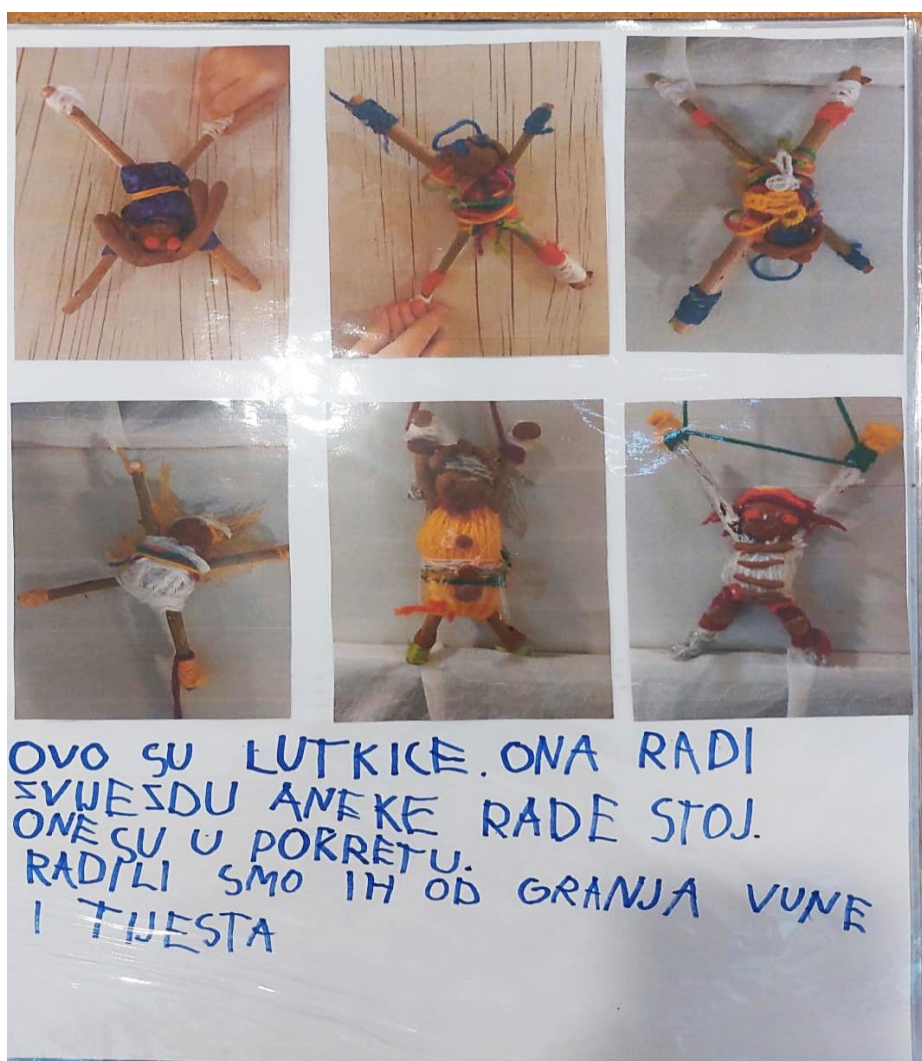
razvijaju pozitivnu sliku o sebi. Upoznaju se i s instrumentom melodika koji klapa koristi za usklađivanje intonacije prije početka pjevanja zatim s načinom pjevanja klape, otkrivaju što je klapa i kako se razlikuje od drugih oblika pjevanja. Klapa poziva djecu u šetnju do Vestibula u Dioklecijanovoj palači gdje djeca ponovno slušaju izvedbu klape. Tada primjećuju različit zvuk, odnosno da on nije isti u sobi i u Vestibulu.

Svaki projekt ima svoju posebnu dinamiku. Autorica Miljak A. (1999) smatra da rad na projektu i projektnim aktivnostima može trajati samo pola do jedan sat dnevno, s mogućnošću pauze i po nekoliko dana. Stoga i u ovom slučaju odgojiteljice procjenjuju i interpretiraju zašto je nastao zastoj i kako pobuditi daljnji interes djece. Najjednostavnije je pitati djecu što bi dalje željela istražiti. Djeca ponovno iskazuju želju da istražuju ples. U ovom slučaju može se uočiti da projekt napreduje spiralnom progresijom. Da je projekt i učenje djece spiralan, a ne linearan proces, smatra autorica Slunjski (2012). To znači da se u određenom trenutku dijete vraća na početak, odnosno, činimo refleksiju s djetetom na ono što smo htjeli saznati i što trenutačno znamo o nekom problemu koji istražujemo. Primjer refleksije dokumentiranjem vlastitoga procesa učenja nalazi se na slikama 4, 5, 6 i 7. Djeca su sposobna koristiti metakognitivne procese odnosno samorefleksiju i samoevaluaciju. Bruner (2000) tvrdi kako odgojitelj može pomoći djetetu u tom procesu da postane svjesno kako je i o čemu je razmišljalo dok je nešto radilo.

- NAUČILI SMO RGL ASBU
 - DA UDARANJE PO TEGLAMA
 PROISVODI SVUKOVE. SVAKA TEGLA
 IMA RASLIČIT SVUK
 - DA MOŽEMO OPONAČATI
 LEDNI DRUGE KROS POKRETE
 - IGRATI GLASBENU IGRU
 - SVIRANJE NA SVONIMA PO BOJAMA, OBOJANI
 KRUGOVI SU NOTE
 - PRIČANJE PRIČE MEDO I KLAVIR
 - ~~NA~~ NARAVITI BUBANJ
 - PLESATI TANGO ENGLISKI VALCER I
 BEČKI VALCER
 - BILI U MUZEJU ONAJ ETNOGRAFSKI
 - VIOLINA IMA GUDA LO KOJE
 JE OD KONJA REP
 KONTRABAS JE VELIK I BUCAN

Slika broj 4. Djeca dokumentiraju što su naučila nakon određene faze u projektu

U vremenu Božića kao prigodna aktivnost pokazao se posjet Hrvatskom narodnom kazalištu. Djeca su prisustvovala probi baletnih plesača koji su uvježbavali scenu iz baleta *Orašar*. Povratkom u vrtić idućih dana, odgojiteljice su u likovnom centru ponudile vunu, žice i plasteline. Materijali, koje su ponudile djeci, su poznati iz prethodnih likovnih aktivnosti. Odgojiteljice često u periodu zime nude djeci aktivnosti u kojima manipuliraju rukama raznim materijalima. S obzirom na to doživljaje iz posjeta kazalištu i promatranje plesa balerina, djevojčice od spomenutih materijala izrađuju jako zanimljive figure u plesnim pokretima.

Slika broj 5. Prikaz aktivnosti iz mape projekta koju djeca sama dokumentiraju

Promišljanjem mogućih koraka u projektu, odgojiteljice odlučuju s djecom napraviti još jedan posjet kazalištu, kako bi bolje upoznali kazalište, bolje upoznali prostor te njegove dijelove. Pozornica je dio kazališta na kojem se događa ples i gluma zato su odgojiteljice smatrale da bi posjet bio svrhovit za djecu i daljnje istraživanje. Pri prvom posjetu

odgojiteljice su promatrale interes djece te uočile da ih se jako dojmio veliki zastor kazališta, pozornica i mjesto gdje su instrumenti.

Nakon drugoga posjeta kazalištu, odgojiteljice razgovaraju s djecom i pitaju što ih se najviše dojmilo. Djeca odgovaraju da ih se najviše dojmila pozornica. Odgojiteljice dalje razgovaraju s djecom i promišljaju bi li u sobi mogli imati pozornicu te pitaju djecu što oni misle što im treba za spomenuto. Dvojica dječaka, koji su braća, kažu kako bi njihov tata moga napraviti pozornicu. Sljedećih dana ostvarena je suradnja s tatom koji je došao u vrtić, a djeca su prezentirala što žele. Tata dječaka izradio je skicu pozornice, a zatim napravio konstrukciju. Na konstrukciju je dodan mehanizam otvaranja i zatvaranja paravana. Djeca su se svaki dan penjala na pozornicu, igrala se predstave, dovodila lutke kojima su radili lutkarske predstave. Iz toga je vidljivo da su djeca koristila različite izražajne medije među kojima je lutka te dramski izričaj. Lutka je djetetu izražajni predmet kojim komunicira i izražava svoje doživljaje koje u verbalnoj komunikaciji teško izražava. Dijete s lutkom izražava simboličke realnosti ili određene stereotipe, doživljeno iskustvo, osjećaje, strahove te služi djetetu za učenje, potiče različite sposobnosti i kreativnost (Ivon, 2013).

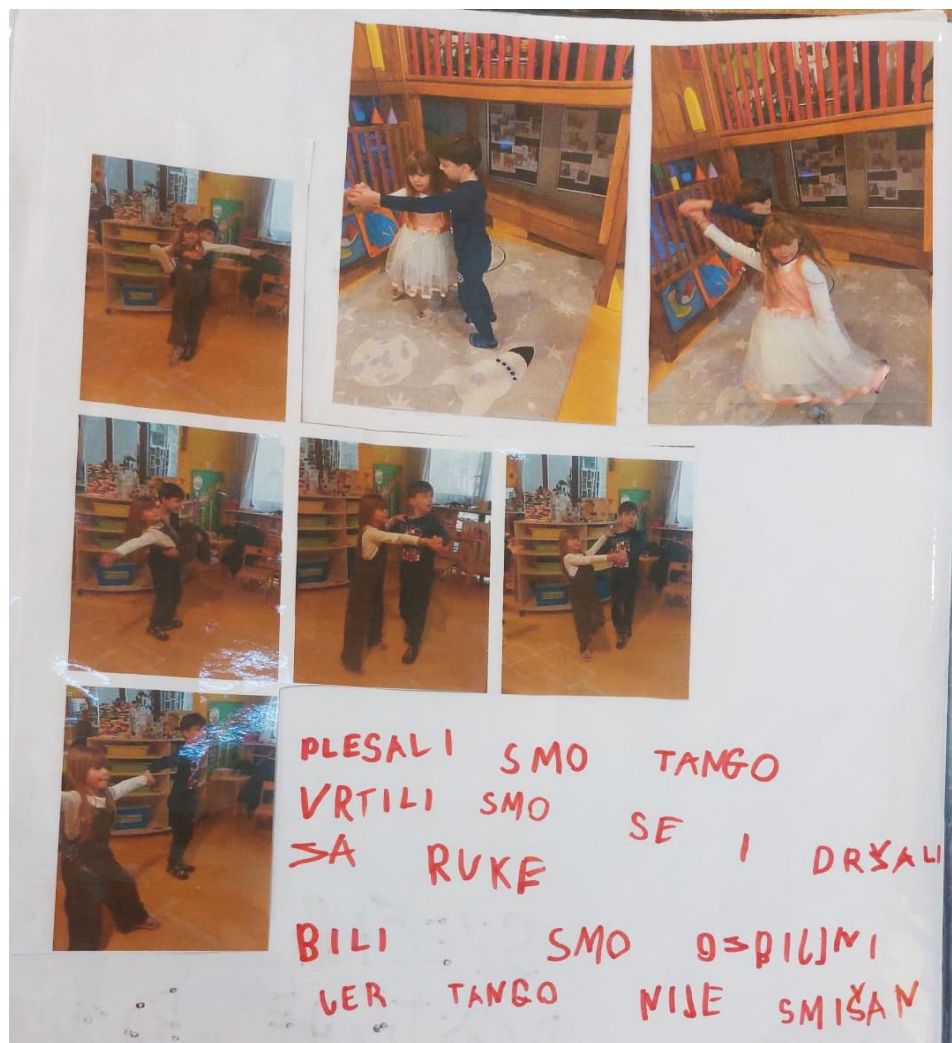
U daljnjem razgovoru s djecom, nakon posjeta Hrvatskom narodnom kazalištu u Splitu, na pitanje što dalje žele istražiti ili vidjeti, djeca odgovaraju: *Još neki ples*. Kolegica odgojiteljica iz druge skupine poziva svoje prijatelje plesače latinoameričkih i standardnih plesova. Odgojiteljice kontaktiraju s plesnim parom koji djeci prezentira standardne plesove. Pri posjetu, plesači djeci demonstriraju engleski valcer, bečki valcer i tango. Ono što djeca primjećuju jest da su ovi plesači drukčije obučeni. Djevojčice se jako dojmila plesna haljina za standardne plesove koja je duga, raskošna i svečana, ali i plesne cipele koje imaju petu (Slika 5). Sljedećih dana u skupini djeca ponovno gledaju fotografije i video zapise plesova i podsjećaju se s odgojiteljicama kako su se plesovi zvali. Djeca upoznaju plesove i njihovo podrijetlo, kako su se prije plesali na balovima u velikim dvoranama. Također su primjećivala i karakteristike plesova, pa tako za tango kažu da je ozbiljan, dok je neki drugi veseliji i brži.

Slika broj 6. Prikaz i mape projekta *Posjet plesnog para*

Nakon svakoga posjeta plesača, glazbenika i pjevača, odgojiteljice su fotografije i snimke tih posjeta djeci prikazivale u sobi, kako bi im to stalno bilo dostupno te su dalje promišljale koje aktivnosti ponuditi obuhvaćajući sva područja djetetova razvoja. Djeca su u

toku dana pitala odgojiteljice da im puste snimke plesa na internetu te su se sama uključivala u aktivnost plesa. Gledala su plesne pokrete, pokušavajući ih reproducirati i oponašati, prisjećajući se i onoga što su vidjeli u dvorani prilikom posjeta plesnog para. Na nekoliko djece posjet plesača imao je velik utjecaj. Gotovo su svakodnevno ponavljali ples u paru, a najviše ih se dojmilo kako partner uzme i vrti partnericu u naručju. Na sada ostvorenoj pozornici koju smo spomenuli u prijašnjem ulomku zaživio je ples i pokret, gluma i glazba. Djeca su na pozornici plesala i prerađivala doživljeno. Osmislila su igru i sada naučene plesne strukture ostvaruju u novom kontekstu igre plesa sa zvijezdama. Podijelili su uloge na plesne parove i žiri. Drugi dan na pozornici su se odvijale aktivnosti pjevanja. Ostvorena je bogata simbolička igra u cjelinu zaokružena pozornicom kao poticajem u neposrednom okruženju djeteta.

Slika broj 7. Prikaz iz mape projekta, djeca prerađuju svoje doživljaje

Djeca su nakon svakoga ciklusa aktivnosti s odgojiteljicama radila evaluaciju onoga što su naučila do sada. Primjerice, djeca su spomenuto samostalno prezentirala demonstracijama, likovnim radovima i mapom projekta te su bila svjesna vlastitog procesa učenja. Tako se ostvaruje svijest o vlastitom učenju, a s time djeca preuzimaju odgovornost za daljnje smjerove i ishode spomenutog učenja. Projekt nije završio u trenutku nastajanja ovoga rada i nastavio se do kraja pedagoške godine.

6. Zaključak

Ples je urođena aktivnost, poriv koji se krije u svakom ljudskom biću. Način na koji će se on manifestirati kod djece rane i predškolske dobi ovisi o tome kako će ga odgojitelj djeci približiti. Treba biti svjesni da je pokret i potreba za njim prirodna pojava kod djece rane i predškolske dobi.

Kvalitetan odgojitelj djetetu će pomoći i stvoriti uvjete da uči, istražuje, da se slobodno i nesputano kreće te izražava mnogobrojnim simboličkim jezicima. Sigurna, topla i podržavajuća okolina omogućuje djetetu da iskoristi sve svoje potencijale. Nužno je da odgojitelj bude otvoren, kako bi iznova, s djetetom, promatrao, učio i pristupao problemu iz više perspektiva. Ples u tom kontekstu postaje sredstvo za istraživanje, učenje i izražavanje. Pozitivno je koristiti ples u radu koji je određen strukturom, a njegove su mogućnosti višestruke.

Budući da se radi o umjetničkom pokretu, odgojitelj treba biti otvoren i ples prepoznati u drugim oblicima kretanja te propitivati što ples sve jest (ili nije) te kada običan pokret može postati ples.

Nekoliko prikazanih modela rada i pristupa plesu mogu biti smjernica svakome tko se bavi odgojem djece, za integriranje plesa te korištenje svih njegovih odgojno-obrazovnih mogućnosti.

Odgojitelji trebaju promišljati proces odgoja i obrazovanja i ohrabriti se na istraživanje s plesom pa čak i smisliti vlastitu metodu i način djelovanja na odgoj i obrazovanje pomoću plesa. Dobro je, naravno, upoznati plesne strukture i osnovne elemente, kako bi ih mogli kvalitetno i primijeniti, no spomenuto nije presudno za rad te ostvarivanje plesa i plesnih aktivnosti u ranom i predškolskom odgoju.

7. LITERATURA

1. Balić-Šimrak, A., Blažević, B., Vinožganić, D. i Štabek, Ž. (2014). Integrirani umjetnički kurikulum. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20 (76), 5-8. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/159108>
2. Baučić, I. (2021). *Pokretne i plesne igre u dječjem vrtiću* (Diplomski rad). Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:116392>
3. Breslauer, N., Hublin, T., Zegnal-Kuretić, M. (2014). *Osnove kineziologije: priručnik za studente stručnog studija Menadžmenta turizma i sporta*. Čakovec: Međimursko veleučilište u Čakovcu
4. Bruner, J. S. (2000). *Kultura obrazovanja*. Zagreb: Educa
5. Duran, M. (1995). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
6. Duran, M. (2001). *Dijete i igra: 2. izdanje*. Jastrebarsko: Naklada Slap
7. Geršak, V. (2015). Dance in the slovenian kindergarten curriculum. *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 64 (3), Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/222645>
8. Geršak, V., Lenard, V. (2012). Vmesni model za izvajanje plesne umetnosti v vrtcu. *Revija za elementarno izobraževanje*, 5, (91-106), 2-3. Preuzeto s <http://www.dlib.si>
9. Gospodnetić, H. (2010). *Glas, glazbeni instrument i pokret u procesu edukacije odgojitelja. Glas i glazbeni instrument u odgoju i obrazovanju*, Monografija umjetničko znanstvenih skupova, 2007-2009. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
10. Ivanković, A. (1977). *Fizički odgoj djece predškolske dobi*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Ivon, H. (2013). *Lutka u dječjem vrtiću* (Priručnik za odgojitelje). Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
12. Janković, I. (2016). *Umjetnost pokreta i plesa u predškolskoj dobi: plesno-ritmički odgoj*. Zagreb.
13. Katić, V. (1999). Izvedba projekata. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 5 (18-19), 3-5. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/183793>

14. Katić, V. (2008). Različnost pristupa u radu na projektima. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 14 (53), 9-11. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/173391>
15. Kosinac, Z. (1999). *Morfološko-motorički i funkcionalni razvoj djece predškolske dobi. Udžbenik za odgajatelje i učitelje*. Sveučilište u Splitu. Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu. Udruga za Šport i rekreaciju djece i mladeži grada Splita
16. Kosinac, Z. (2011). *Morfološko-motorički i funkcionalni razvoj djece uzrasne dobi od 5. do 11. godine*. Split: Savez školskih športskih društava grada Splita
17. Kovačić, M., i Škegro, M. (2015). Ples pisanja. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20 (77/78), 19-23. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/169922>
18. Malada, D., Jukić, J., i Čavala, M. (2017). Reliability and validity of tests aimed at evaluation of rhythm–coordination, (Faculty of Kinesiology, University of Split.)
19. Manasterotti, V. (1978). *Zbornik pjesama i igra za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga
20. Marić, Lj., Goran, Lj. (2012). *Zapjevajmo radosno*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
21. Marić, M. i Nurkić, D. (2014). Uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20 (75), 16-18. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/159076>
22. Mayesky, M. (2008). *Creativities for Young Children*. Clifton Park. NV: Delmar.
23. Mendeš, B., Merić, Lj. i Goran, Lj. (2020). *Dijete u svijetu igre: teorijska polazišta i odgojno-obrazovna praksa*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
24. Miljak, A. (1999). Integrativni pristupi odgojno-obrazovnom radu u dječjem vrtiću: Rad na projektima. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 5 (18-19), 19-20. Preuzeto s <https://library.foi.hr/lib/casopis.php?B=1&sqlx=S02112&broj=199918-19&cl=009>
25. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). *Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Republika Hrvatska*. Preuzeto s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf>
26. Oussoren, R. A. (2008). *Ples pisanja za najmlađe: program predvježbi za djecu u dobi od 3 do 5 godina*, Buševac: Ostvarenje

27. Pavković, A. (2019). Glazbeni doživljaj djece kroz pokret i ples (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:653166>
28. Pejčić, A. (2005). Kineziološke aktivnosti za djecu predškolske i rane školske dobi. Rijeka: visoka učiteljska škola u Rijeci Sveučilišta u Rijeci, Rijeka
29. Petešić, I. (2017). Utjecaj plesa na antropološki status djece (Završni rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:233922>
30. Rajković, Z. (1978). Današnji dječji folklor - istraživanje u Zagrebu. Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku, Vol. 15 No. 1, 37–94.
31. Sinovčić, M. (2021). Dječji plesovi jadranske i panonske zone (Diplomski rad). Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:358726>
32. Slunjski, E. (2001.) Integrirani predškolski kurikulum: rad djece na projektima. Zagreb: Mali profesor
33. Slunjski, E. (2012.) Tragovima dječjih stopa. 1. izdanje. Zagreb: Profil.
34. Srhoj, L. i Miletić, Đ. (2000). Plesne strukture. Split: Abel International
35. Stinson, S. (1988). Dance for Young Children Finding the Magic in Movement. Virginia: the American Alliance for Health, Physical Education, Recreation, and Dance 1900 Association Dr. Reston (Knjiga preuzeta s <https://eric.ed.gov/?id=ED294866>)
36. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgajatelje, roditelje i sve koje odgajaju djecu predškolske dobi. Zagreb: Golden marketing – tehnička knjiga
37. Šumanović, M., Filipović, V. i Sentkiralji, G. (2005). Plesne strukture djece mlađe školske dobi. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. LI (14), 40-45. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/25067>
38. Trajkovski, B., Bugarin, M. i Kinkela, D. (2015). Ples u funkciji podizanja fonda motoričkih znanja djece rane školske dobi. Zbornik radova 24. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, 181-185
39. Vasta, R., Haith, M. i Miller, S. (1998). Dječja psihologija. Jastrebarsko: Naklada Slap.
40. Velički, V. i Katarinčić, I. (2014). Stihovi u pokretu: malešnice i igre prstima kao poticaj za govor 2. izdanje, Zagreb: Alfa
41. Vidović Schreiber, T. T. i Malada, D. (2021). Prema Svjetlu odrastanja (priče Stjepana Lice interpretirane pokretom u radu s djecom rane i predškolske dobi). *Humanističke znanosti i kulturalni studiji*, 2 (2), 82–101. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.8902>

8. Slike

Slika 1. Prikaz tablice motoričkih vještina u rasponu dobi u kojem većina djece postiže vještinu

Slika 2. Notni zapis pjesme Zeko pleše

Slika 3. Notni zapis i tekst pjesme Berem, berem grožđe

Slika 4. Djeca dokumentiraju što su naučila nakon određene faze u projektu

Slika 5. Prikaz aktivnosti iz mape projekta koju djeca sama dokumentiraju

Slika 6. Prikaz i mape projekta posjet plesnog para

Slika 7. Prikaz iz mape projekta, djeca prerađuju svoje doživljaje

POTVRDA O LEKTURI

Toni Jonjić

Plesne aktivnosti u dječjem vrtiću

Dokument je lektoriran prema pravilima hrvatskog jezika.

mag. philol. angl. et croat. Katarina Batinić

U Splitu 20. rujna 2023.

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: TONI DMIĆ
Naslov rada: PLESNE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU

Znanstveno područje i polje: DRUŠTVENE ZNANOSTI, PEDAGOGIJA
Vrsta rada: DIPLOMSKI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
DODI MAJADA, V. PRED. DR. SC.

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
TEA - TEREZA, VIĐOVIĆ SCHREIBER, DR. DR. SC.
HELENA DRAGIĆ, IZV. PROF. DR. SC.
DODI MAJADA, V. PRED. DR. SC.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 21. 9. 2023.

Potpis studenta/studentice:

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Tomi Jaučić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 21. 9. 2023.

Potpis

